

ЧАРТЕРНА ШКОЛА

Чартерна школа (англ. charter school, від charter – договір, статут) – поняття, що означає альтернативний тип державної або приватної школи в США та Канаді, незалежний від адміністрації навчального округу, створений за договором між засновником (окремі особи або групи осіб, зокрема батьків або учителів, дослідників-новаторів) та представниками держави (навчальні округи, університети, спеціально утворені установи) з метою розширення можливостей освітнього вибору в рамках реформи середньої освіти у 90-х рр. XX ст.

Існує кілька точок зору щодо коренів ідеї *чартерних шкіл*. Більшість американських дослідників вважають, що термін “*чартер*” в освітньому контексті вперше використав теоретик освіти Рей Бадд (Ray Budde) у книзі “Освіта за договором: реструктуризація шкільних регіонів” (Education by charter: Restructuring school districts). Інші дослідники вказують на шкільний округ Філадельфії, який у 1988 році почав важливий експеримент, відомий як “чартерінг” (chartering). Є і такі судження, згідно з якими джерелом виникнення ідеї *чартерних шкіл* виступає “Акт освітньої реформи” (Education Reform Act) у Великій Британії у 1988 році, який дав англійським школам можливість позбавитись залежності від місцевих шкільних адміністрацій і підпорядковуватись та отримувати фінансування безпосередньо від Міністерства освіти (так звані грантові школи – grant-maintained schools).

Складовими теорії *чартерних шкіл*, розробленими її засновниками (Т. Колдері (T.Kolderie), Дж. Натан (J. Nathan), П. Вольстеттер (P. Wohlsetter), К. Бріггз (K. Briggs), Д. Арсен (D. Arsen) та ін.), є такі:

- 1) закони про *чартерні школи* повинні бути спрямовані на створення нових та перебудову існуючих шкіл (державних та (або) приватних) з метою розширення кількості та різноманіття освітнього вибору, доступного для батьків;
- 2) *чартерні школи* повинні отримати більший рівень автономності та гнучкості, ніж керовані навчальним округом навчальні заклади;
- 3) сполучення автономності та ринкових стимулів повинне зробити *чартерні школи* більш інноваційними та якісними, ніж окружні школи, в навчальній роботі, організаційних засадах, управлінській структурі;
- 4) *чартерні школи* повинні взяти на себе додаткові зобов'язання (порівняно з окружними школами) щодо звітності перед споживачами (батьками та учнями), що обумовлюються короткостроковими (трьохрічними) контрактами з урядовими структурами, які зі свого боку забезпечують фінансування цих шкіл;
- 5) комбінація автономності, інноваційності та звітності в діяльності *чартерних шкіл* повинна мати результатом підвищення навчальних досягнень учнів, рівня задоволення роботою школи батьків, учнів та вчителів, здійснити позитивний ефект на всю систему державної освіти, мати позитивний або щонайменше нейтральний ефект на забезпечення соціальної справедливості в освіті, включаючи підвищення якості освітніх послуг для учнів групи ризику.

Перша *чартерна школа* була створена у штаті Мінесота у 1992 році. У 2004/05 навч. році в країні вже існувало понад 3 000 шкіл, що обслуговували близько 700 тис. учнів у 40 штатах та окрузі Колумбія. Більш ніж половина *чартерних шкіл* сконцентрована у п'яти штатах – Аризоні, Каліфорнії, Флориді, Мічигані та Техасі. В Канаді чартерні школи є легітимними тільки в провінції Альберта, де працює 15 таких закладів (за даними на 2004 р.).

Ефективність діяльності *чартерних шкіл* є предметом гострої дискусії в освітньо-політичних колах та серед теоретиків освіти США та Канади. Оцінка результатів діяльності цих навчальних закладів має дуже суперечливий характер, що пов'язано, не в останню чергу, з політичною заангажованістю як самих програм, так і переважної кількості освітніх аналітиків.

Поняття *чартерна школа* увійшло в українську педагогічну науку в кінці 90-х рр. XX ст. в контексті порівняльно-педагогічних досліджень сучасних освітніх реформ в США та Канаді.

А. Сбруєва

Бібліографія:

Сбруєва А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX – початок XXI ст.): Монографія. – Суми: ВАТ “Сумська обласна друкарня”. Видавництво “Козацький вал”, 2004. – 500 с.

Bulkley K. Fisler J. A review of the research on charter schools. CPRE Web Papers Series. – Philadelphia, PA (USA): Consortium for Policy Research in Education, University of Pennsylvania, Graduate School of Education, June 2002. – 32 p.

Сбруєва А.А. Чартерна школа // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 995 – 996.